

OTVORENI JAVNI PODACI U BOSNI I HERCEGOVINI: OD IDEJE OD REALIZACIJE

Autorica: Nermina Voloder

U Bosni i Hercegovini ne postoje politike kojima se regulira pitanje proaktivne transparentnosti i otvorenih podataka, kao ni pitanje njihove ponovne upotrebe u komercijalne i nekomercijalne svrhe. Nadležnosti za izradu politika, tehničku podršku inicijativama otvorenih podataka te za pravnu zaštitu u ovom domenu nisu jasno definirane. Također, nedostaju portali otvorenih podataka koji bi korisnicima olakšali pristup javnim podacima. Stoga, ovaj policy brief sadrži niz preporuka o tome kako unaprijediti politike i prakse u domenu otvaranja javnih podataka u BiH.

SAŽETAK

1. UVOD

Javne institucije svakodnevno prikupljaju i proizvode veliki broj podataka, koji primarno omogućavaju javnim institucijama da obavljaju poslove iz svoje nadležnosti. No, jednom prikupljeni, javni podaci mogu se primjenjivati u brojne druge namjene, te se njihovim kombini-

ranjem i analiziranjem mogu stvoriti nove ekonomske i društvene vrijednosti, što rezultira novim proizvodima i uslugama kao što su aplikacije, pretraživači, naučna istraživanja, poslovne usluge, novinarske priče, edukativni materijali i sl. Kao ilustraciju, u tabeli 1.1. prikazujemo vrste podataka koje posjeduje javni sektor, a koji mogu imati široku primjenu.

Tabela 1.1. Primjeri podataka u posjedu javnog sektora¹

Podaci	
1. Geopodaci	Podaci o adresama, građevinama, putevima, katastarskim informacijama, geodetskim mrežama, hidrografskim i topografskim podacima.
2. Podaci o kulturi	Podaci o kulturnim dobrima i baštini, o kolekcijama u posjedu galerija, biblioteka, muzeja i arhiva.
3. Naučni podaci	Podaci koji su nastali kao rezultat naučnih istraživanja iz različitih oblasti.
4. Finansijski podaci	Podaci o finansijama u javnom sektoru – prihodi i rashodi, zatim podaci sa berze.
5. Poslovni podaci	Različiti poslovni registri, patenti, zaštitni znaci, baze javnih ugovora.
6. Pravne informacije	Odluke nacionalnih i međunarodnih sudova, zakoni, sporazumi i sl.
7. Statistički podaci	Podaci koje proizvode statistički zavodi, kao što su podaci o popisu stanovništva, različiti socio-ekonomski indikatori, podaci o privredi, zaposlenosti, javnoj administraciji i sl.
8. Podaci o vremenskim prilikama	Različite vrste podataka koji se koriste za predviđanje vremenskih prilika i klimatskih promjena.
9. Podaci o okolišu	Podaci o prirodnoj sredini, kao što su prisustvo i nivo štetnih tvari, kvalitet vode i sl.
10. Podaci o transportu	Redovi vožnje, rute, blagovremene informacije o saobraćajnim gužvama, radovima na cesti, registraciji vozila i sl.

¹ "What is Open?", Open Knowledge Foundation, <https://okfn.org/opendata/> (stranica posjećena 5. 5. 2016); Barbara Ubaldi, "Open Government Data: Towards Empirical Analysis of Open Government Data Initiatives", *OECD Working Papers on Public Governance* br. 22 (Paris: OECD Publishing, 2013), str. 6.

Brojne mogućnosti upotrebe javnih podataka od strane različitih korisnika – organizacija civilnog društva, medija, obrazovnih institucija i pojedinaca – kreirali su potrebu da se podaci koje posjeduje javni sektor učine javno dostupnim. Građani koji putem poreza finansiraju rad javnih institucija ujedno su vlasnici tih podataka, te je uskraćivanje pristupa tim podacima dozvoljeno samo u slučajevima kada se štite drugi legitimni interesi društva kao što su, naprimjer, zaštita privatnosti, poslovne tajne, sigurnosti i slično.

Osim toga, objavljivanje javnih podataka doprinosi većoj transparentnosti rada javnih institucija, unapređenju efikasnosti javne uprave, kao i uključivanju građana u proces odlučivanja. Javni podaci predstavljaju i važan resurs za razvoj poduzetništva u sektorima gdje se proizvodi i usluge razvijaju uz pomoć podataka javnih institucija.² No, da bi potencijal javnih podataka bio u potpunosti iskorišten, nije dovoljno da podaci budu javno objavljeni, važno je također da budu objavljeni u formatu koji omogućava njihovu obradu i daljnje korištenje. Stoga se nameće potreba promocije i reguliranja standarda otvorenih podataka, ali i mogućih ograničenja, koja se, shodno važećim propisima, mogu primjenjivati kako bi se određeni podaci zaštitili.

U skladu s tim, brojne zemlje podržale su trend otvaranja javnih podataka, te su usvojile odgovarajuće javne politike, kako bi javne institucije potakle da otvore što veći broj podataka. Otvaranju javnih podataka u pojedinim zemljama doprinijeli su i brojni drugi akteri koji djeluju na globalnom nivou, od Evropske komisije do neformalnih mreža nevladinih, aktivističkih organizacija.

U Bosni i Hercegovini, unatoč sve izraženijem interesu privatnog i civilnog sektora za korištenjem javnih podataka, ne postoje politike kojima se propisuje obaveza objavljivanja javnih podataka, te omogućavanje njihove ponovne upotrebe. Stoga, ovaj *policy brief* nastoji ponuditi smjernice za kreiranje politike koja bi poslužila kao temelj za intenzivnije otvaranje javnih podataka u Bosni i Hercegovini (BiH). U tu svrhu, urađena je analiza trenutnog zakonskog i institucionalnog okvira relevantnog za pitanje otvorenih podataka u BiH, te su, na osnovu komparacije sa važećim standardima u ovoj oblasti, identificirane slabe tačke tog sistema. U tom smislu, *policy brief* ima dvojaku ulogu: a) njegov prvi cilj je promotivnoga karaktera, a reflektira se u prezentaciji principa i standarda otvorenih podataka, kao i različitih načina korištenja podataka. Drugi cilj ovog teksta usmjeren je na unapređenje javnih politika u BiH u oblasti otvorenih podataka i uključuje razmatranje međunarodne regulative, analizu trenutnih politika i praksi otvorenih podataka u BiH, te, u konačnici, preporuke za kreiranje javne politike koja će poslužiti kao okvir za otvaranje javnih podataka u BiH.

2. ŠTA SU OTVORENI PODACI?

Otvoreni podaci su oni podaci kojima svako može pristupiti, koristiti ih ili mijenjati u bilo koje svrhe.³ Sam pojam otvorenosti u kontekstu javnih podataka podrazumijeva dvije dimenzije⁴:

i. *Zakonska otvorenost* označava da ne postoje nikakva zakonska ograničenja (kao, naprimjer, autorska prava) da se podaci koriste, obrađuju ili dijele.

² "Smjernice o preporučenim standardnim dozvolama, skupovima podataka i naplati ponovne upotrebe dokumenata", *Službeni list Europske unije* C 240, 24. 7. 2014, str. 1-10.

³ Open Knowledge Foundation, *The Open Data Handbook* (Open Knowledge Foundation, 2015).

⁴ Ibid.

Tabela 2.1. Principi otvorenih podataka⁵

Princip	Osnovne karakteristike	Značaj
Dostupnost i pristup	Podaci moraju biti potpuni, te dostupni po razumnoj cijeni, koja ne prelazi troškove pristupa podacima. Podaci trebaju biti dostupni na internetu, u formatu koji je nezavisan od upotrijebljene platforme.	Značaj ovog principa jeste u tome što osigurava lak pristup podacima svim korisnicima, bez restriktivnih uslova ili tehničkih barijera.
Ponovna upotreba i redistribucija	Podaci moraju biti dostupni na način da je dozvoljena njihova upotreba, distribucija, kao i povezivanje sa drugim skupovima podataka. Podaci moraju biti mašinski čitljivi.	Omogućeno je iskorištavanje potencijala otvorenih podataka, njihova daljnja obrada, kombiniranje sa drugim podacima, pri čemu dolazi do kreiranja nove, dodane vrijednosti.
Univerzalna participacija	Svako ima pravo da koristi i distribuira javno dostupne podatke – ne smije postojati nijedan oblik diskriminacije pojedinaca ili grupa ili vrsta djelatnosti.	Svim potencijalnim korisnicima omogućen je pristup podacima, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi.

Nermina Voloder magistrirala je 2013. godine na Evropskom regionalnom programu "Demokratija i ljudska prava u jugoistočnoj Evropi", postdiplomskom studiju koji zajednički provode Univerzitet u Sarajevu i Univerzitet u Bologni. Diplomirala je na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu, na Odsjeku za novinarstvo. Od 2007. do 2012. godine radila je kao novinarka za nekoliko štampanih i online medija u Bosni i Hercegovini. Od 2014. godine radi u Centru za društvena istraživanja "Analitika" na poziciji projektnoga koordinatora i mlađeg istraživača. Njeni istraživački interesi uključuju pitanja transparentnosti, odgovornosti i dobrog upravljanja u javnim institucijama.

Otvorenost, u tom kontekstu, obično se omogućava primjenom odgovarajućih licenci, koje jasno naznačavaju da se objavljeni podaci mogu koristiti u bilo koje svrhe, bez bilo kakvih troškova ili drugih ograničenja.

ii. *Tehnička otvorenost* podrazumijeva da su podaci objavljeni u formatima koji dozvoljavaju mašinsko čitanje. Naime, određeni formati u kojima se objavljuju javni podaci, kao što su word, skenirani ili pdf dokumenti, čitljivi su za ljudsko oko, ali ih kompjuteri teško prepoznaju, što otežava njihovo preuzimanje, procesuiranje i daljnju upotrebu.

U tom smislu, fondacija *Otvoreno znanje* navodi tri važna principa otvorenih podataka: dostupnost i pristup, ponovna

upotreba i redistribucija te univerzalna participacija (tabela 2.1.).

U skladu sa prethodno navedenim, otvoreni se podaci mogu definirati kao oni podaci koji su dostupni svima i dati u formatu koji je moguće mašinski obrađivati i analizirati, te se mogu besplatno koristiti, dijeliti i dalje objavljivati u bilo koju svrhu, bez bilo kakvih restrikcija, pod uslovom da se navede izvor podataka i omogući dijeljenje pod istim uslovima⁶, što znači da su korisnici koji preuzimaju otvorene podatke također dužni objaviti ih u formi otvorenih podataka.⁷

Kao što definicija otvorenih podataka pokazuje, vrijednost otvorenih podataka jeste u mogućnosti ponovne upotrebe (engl. reuse) tih podataka u različite

⁵ Ibid.

⁶ "What is open" Open Knowledge Foundation; Ubaldi, "Open Government Data", str. 6.

⁷ "What makes data open?", Open Data Institute, <https://theodi.org/guides/what-open-data> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

Tabela 2.2. Principi otvorenih podataka¹⁰Principi otvorenih podataka

Javni podaci smatraju se otvorenim ukoliko su dostupni javnosti u skladu sa sljedećim principima:

1. Kompletnost. Svi javni podaci su dostupni. Javni podatak je onaj podatak kojem nije ograničen pristup na osnovu zaštite privatnosti, sigurnosti i drugih restrikcija.
2. Primarnost. Podaci nisu mijenjani, imaju najveći nivo granularnosti, nisu grupirani niti modificirani.
3. Blagovremenost. Podaci su objavljeni odmah nakon nastanka kako bi se sačuvala njihova vrijednost.
4. Pristupačnost. Podaci su dostupni najširem mogućem krugu korisnika, te u različite svrhe.
5. Mašinska čitljivost. Podaci su strukturirani na način da dozvoljavaju automatsko procesuiranje.
6. Nediskriminacija. Podaci su pristupačni svima, bez potrebe za registracijom.
7. Otvorenost formata. Podaci su dostupni u formatu nad kojim niko nema ekskluzivnu kontrolu.
8. Nepostojanje naknade ili licence. Podaci nisu predmet autorskih prava, patenta, poslovnih tajni. Ograničenja na osnovu zaštite privatnosti, zaštite sigurnosti ili druge vrste zakonom propisane restrikcije mogu biti dozvoljena.

svrhe. Ponovna upotreba označava korištenje podataka od strane fizičkih ili pravnih osoba u svrhe različite od izvorne svrhe za koju su ti podaci nastali.⁸ Podaci se mogu koristiti kako u komercijalne tako i u nekomercijalne svrhe. Otvaranje javnih podataka odnosi se isključivo na podatke koji su, prema važećim propisima, označeni kao javni, što isključuje određene podatke i informacije koji se, prema zakonu, smatraju izuzecima od objavljivanja radi zaštite javnog interesa.

Otvaranje javnih podataka predstavlja novu fazu u razvoju i implementaciji ideje slobodnog pristupa informacijama, te širega koncepta transparentnosti javne uprave. U tom smislu, možemo izdvojiti osam kriterija za definiranje i ocjenu otvorenosti javnih podataka⁹ (tabela 2.2.).

3. ZAŠTO OTVORENI PODACI?

Postoji niz argumenata u prilog otvaranju javnih podataka, a koji ukazuju na koristi koje otvoreni podaci mogu imati za društvo u cjelini.¹¹ U tom smislu, posebno se ističe značaj otvorenih podataka za podsticanje transparentnosti i odgovornosti javne uprave, jačanje građanskog učešća u odlučivanju, unapređenje efikasnosti javne administracije i javnih usluga i razvoj ekonomije.

3.1. Transparentnost i odgovornost vlasti

Podaci koje javne institucije prikupljaju u sklopu obavljanja poslova iz svoje nadležnosti jedan su od alata za postizanje njihove *veće transparentnosti*. Javni podaci, u tom kontekstu, daju uvid

⁸ "O ponovnoj uporabi informacija", Povjerenik za informiranje, Republika Hrvatska, <http://www.pristupinfo.hr/sto-je-ponovna-uporaba-informacija/> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

⁹ Simon Chignard, "A Brief History of Open Data", *Paris Tech Review*, 29. 3. 2013.

¹⁰ "Open Government Data Principles", Open Government Data, https://public.resource.org/8_principles.html (stranica posjećena 5. 5. 2016).

¹¹ Za više informacija vidjeti: Open Knowledge Foundation, *The Open Data Handbook*; Ubaldi, "Open Government Data"; Helen Darbishire i Jonathan Grey, *Beyond Access: Open Government Data and the Right to (Re)Use Public Information* (Madrid: Access Info Europe and the Open Knowledge Foundation, 2011); Open Government Data, *Open Government Guide* (Transparency and Accountability Initiative, 2013).

u poslove javnih institucija, način trošenja novca, rezultate njihovog rada itd. Posljedično, objavljivanje ovih podataka može povećati i odgovornost javnih institucija, imajući u vidu mogućnost veće kontrole od strane javnosti. Primjeri podataka koji mogu dovesti do veće transparentnosti jesu: planiranje i potrošnja budžetskih sredstava, sklapanje ugovora o javnim nabavkama, izglasavanje zakona u parlamentu, sudske odluke i brojni drugi.

TheyWorkForYou je web-stranica putem koje građani u Velikoj Britaniji mogu pratiti aktivnosti i inicijative parlamentarca. Na stranici se, između ostalog, mogu pročitati rasprave vođene u parlamentu, pisani odgovori parlamentarcima, najave sjednica, za koje su zakone pojedini članovi parlamenta glasali i slično.

Portal otvorenih podataka **OpenCoesione** uspostavljen je radi praćenja potrošnje javnih sredstava iz razvojnih i investicijskih fondova na različite regionalne i lokalne projekte u Italiji.

Lexbase je švedski web-servis koji omogućava pristup informacijama u posjedu sudova, koji, između ostalog, obuhvataju krivične i građanske parnice koje se vode na sudove. Baza podataka ažurira se svaki dan sa novim odlukama suda.

Grad New York je dizajnirao poseban alat **Checkbox NYC 2.0**, koji omogućava pretraživanje svih podataka o trošenju javnih sredstava u ovom gradu, koji se ažuriraju svakodnevno.

3.2. Povećanje učešća građana u odlučivanju

Javni podaci mogu značajno pomoći pojedincima da donesu bolje i informiranije odluke o pitanjima važnim za njihov svakodnevni život. Veća dostupnost javnih informacija ne samo da doprinosi boljim odlukama, nego istovremeno može potaknuti građane da aktivnije učestvuju u političkom životu ili javnim debatama, kao što su, naprimjer, konsultacije o zakonima

koji se tiču cijele zajednice, poput zakona u domenu zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite, penzionog sistema, zaštite ugroženih grupa, pitanja komunalnih usluga i sl.

Na platformi **596 Acres** objavljeni su javni podaci o neiskorištenim javnim površinama u gradovima u SAD-u, što služi kao podloga za razmjenu mišljenja i generiranje ideja od građana koji predlažu na koji se način sve te javne površine mogu iskoristiti.

Curtain Up je aplikacija koja agregira i filtrira kulturne događaje u Varšavi. Platforma omogućava postavljanje dodatnih događaja, koje korisnici mogu vrlo lako pronaći. Glavni izvor za ovu aplikaciju je portal otvorenih podataka grada Varšave.

Kurgyvenu je *online* alat izrađen u Litvaniji, koji građanima omogućava pristup informacijama o naselju u kojem žive ili planiraju da žive. Aplikacija sadrži nekoliko pokazatelja, kao što su nivo zagađenosti i buke, stopa kriminaliteta, blizina škola, vrtića, prosječni troškovi komunalija i dr.

Kako bi se povećalo učešće građana u donošenju odluka, grad Pariz je putem platforme **Budget Participatif** pokrenuo proces tzv. participativnog budžetiranja, u kojem su građani pozvani da nominiraju i glasaju za projekte od javnog interesa, a koji će biti finansirani iz gradskog budžeta.

3.3. Veća efikasnost i bolje javne usluge

Odgovaranje na upite građana o različitim aspektima rada javne institucije i te procesuiranje zahtjeva za pojedinačne informacije predstavlja znatno opterećenje za javnu administraciju. Zbog toga je jedna od prednosti objavljivanja javnih podataka na internetu *smanjenje obima posla* i *veća efikasnost*. Otvaranje javnih podataka također može potaknuti bolju saradnju i razmjenu podataka između različitih odjela, agencija i institucija u javnom sektoru, što može dovesti do povećanja efikasnosti i smanjenja

troškova, s obzirom na smanjenu potrebu da svaka institucija skuplja i održava vlastite registre i baze podataka.

Otvaranje javnih podataka može pozitivno djelovati i na *pružanje javnih usluga*, jer korisnici mogu lakše pronaći informacije o svojim pravima, te imati bolji uvid u kvalitet i prirodu javnih usluga. Javni sektor može koristiti povratne informacije od korisnika, koje su nastale kao rezultat otvaranja podataka, za unapređenje usluga i efikasnije upravljanje resursima.

Tranquilien je aplikacija razvijena u Francuskoj, koja, osim što osigurava informacije o tome kada određeni voz polazi, također na osnovu različitog niza podataka kao što su gustina naseljenosti, historijske znamenosti, dan i vrijeme polaska voza, vremenska prognoza, ukazuje na to koliko ima slobodnih mjesta u vozu.

Slična aplikacija **NeverRun** razvijena je u Češkoj, a korisna je za sve one koji koriste javni prijevoz, jer prikazuje poziciju svih sredstava javnog prijevoza u blizini korisnika. Aplikacija je razvijena na osnovu javnih podataka lokalnog javnog preduzeća u Pragu.

U Velikoj Britaniji objavljeni su javni podaci o stopi uspješnosti operacija srca, a kao rezultat objavljivanja ovih podataka došlo je do značajnog smanjenja broja smrtnih slučajeva. Koisteći **idata** aplikaciju, pacijenti imaju neograničen pristup podacima o rezultatima operacija srca i komparativnim pokazateljima za svaku kliniku i pojedinačnog doktora, a istovremeno je uspostavljena web-stranica pod nazivom **Blue Book Online**, koja daje informacije o mogućim rizicima i dugoročnim ishodima operacija.

Los Angeles Times iskoristio je javne podatke koje objavljuju vatrogasne službe kako bi razvio **mapu** koja prikazuje koliko je vremena potrebno da vatrogasci stignu u različite dijelove grada, a koja je služila kao osnova za unapređenje rada ove javne službe.

3.4. Razvoj proizvoda i usluga, podsticanje inovacija

Otvaranjem podataka, javni sektor može podstaknuti *kreiranje inovativnih proizvoda*, koji donose komercijalnu vrijednost i podstiču rast ekonomije. Različite vrste podataka, od katastarskih, poslovnih, meteoroloških, statističkih i dr., mogu se kombinirati kako bi se ponudila *nova usluga na tržištu* i *kreirala nova radna mjesta*. Pritom profitiraju i korisnici, odnosno kupci, s obzirom na to da se povećava izbor i dobija veća vrijednost za novac. U širem smislu, ulaganje u inovacije i upotreba otvorenih podataka u komercijalne svrhe rezultira i povećanim prihodima za državu, dobijenim od razvoja poduzetničkih djelatnosti baziranih na javnim podacima.

Kannattaako kauppa je mapa izrađena na osnovu otvorenih podataka statističkih zavoda, a bavi se predviđanjem kretanja cijena kvadratnog metra stanova ili kuća u Finskoj.

Blind Square jedna je od najkorištenijih GPS aplikacija, koja pomaže slijepim i slabovidnim osoba da se lakše snalaze u prostoru. Koristeći javne podatke, aplikacija opisuje okolinu, najavljuje raskrsnice i odredišta. Sve su funkcije dostupne putem audioizbornika, a moguće je i dodati destinacije.

Carambla je aplikacija razvijena u Belgiji kao svojevrsni "eBay za gradski parking". Koristeći ovu aplikaciju, vlasnici parking mjesta oglašavaju slobodno parkiralište. Na taj način, korisnici mogu na vrlo lak i pristupačan način pronaći, rezervirati i platiti parking mjesto putem interneta.

Danska stranica **husetsweb.dk** korisnicima pomaže da unaprijede energetska efikasnost svoje kuće ili stana, nudeći usluge finansijskog planiranja te listu izvođača radova. Ova aplikacija se koristi javnim podacima.

4. OTVORENI PODACI: MEĐUNARODNE INICIJATIVE, STANDARDI I PRAKSE

Sjedinjene Američke Država jedan od su predvodnika pokreta za otvorene podatke. Na samom početku svog mandata, američki predsjednik Barack Obama je 2009. godine izdao memorandum kojim nalaže svim vladinim odjelima i agencijama da “poduzmu odgovarajuće mjere, u skladu sa zakonom, da objave informacije o svom radu, na način da je te informacije lako pronaći i koristiti”.¹² Na osnovu ovog memoranduma, 2013. godine Bijela kuća je izdala izvršnu zapovijed javnim tijelima da objavljuju informacije u mašinski čitljivom obliku kako bi te informacije bile dostupne svima za preuzimanje i korištenje.¹³

Paralelno sa usvajanjem propisa, američka je vlada pokrenula portal otvorenih podataka **data.gov**, kojim upravlja vladin Ured za usluge građanima i inovacije u tehnologiji. Portal sadrži veliki broj baza podataka iz različitih oblasti, kao što su poljoprivreda, biznis, obrazovanje, energija, finansije, zdravstvo, lokalna uprava, proizvodnja, javna sigurnost, nauka i istraživanje. Na taj način platforma služi kao resurs i alat za provođenje istraživanja, razvoj web i mobilnih aplikacija, vizuelizaciju podataka i slično.

Tokom 2000-ih, Evropska unija također počinje prepoznavati ekonomsku vrijednost koju mogu imati otvoreni podaci, te kroz kreiranje zajedničkog pravnog okvira i jedinstvenog tržišta, nastoji potaknuti zemlje članice da otvore svoje podatke.

Razvoj društva znanja i upotreba otvorenih podataka uvršteni su kao jedan od ciljeva u Lisabonskoj agendi 2000, čiji je cilj u desetogodišnjem periodu bio kreirati uslove za dinamičniji ekonomski rast. Kao rezultat tih aktivnosti, Evropska unija (EU) je 2003. godine usvojila Direktivu o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora, kojom se propisuje minimum pravila u domenu objavljivanja javnih podataka, koji vrijede za sve zemlje članice EU.¹⁴ Direktiva je inovirana 2013. godine, kada su detaljnije definirani različiti aspekti dostupnosti i upotrebe informacija javnog sektora, naplate troškova, moguća ograničenja, pitanje dozvola i isključivih prava i sl.¹⁵ Standarde koje je propisala ova direktiva nužno je primijeniti, ne samo u zemljama članicama EU, već i u zemljama (potencijalnim) kandidatima za članstvo. S obzirom na relevantnost evropskog zakonodavstva za proces integracije BiH u EU, u tabeli 4.1. prezentirane su neke od ključnih odredbi ove direktive.

Direktiva o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora iz 2003. godine na različite je načine implementirana u državama članicama Evropske unije, uzimajući u obzir pravnu tradiciju i administrativno uređenje. Neke od zemalja odlučile su se za posebne propise o ponovnoj upotrebi podataka (kao npr. Njemačka, Italija, Španija), dok je značajan broj zemalja odlučio pitanje otvorenih podataka i ponovne upotrebe regulirati novim odredbama u zakonu o slobodi pristupa informacijama (Finska, Francuska, Holandija). Neke od zemalja, pak, odlučile su se obaveze iz direktive ispoštovati

¹² The White House, Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies. Transparency and Open Government (Washington: The White House).

¹³ The White House, Executive Order - Making Open and Machine Readable the New Default for Government Information (Washington: The White House, 9. 5. 2013).

¹⁴ “Direktiva 2003/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. novembra 2003. o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora”, *Službeni list Evropske unije* L 345, 31. 12. 2003, str. 90–96.

¹⁵ “Direktiva 2013/37/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora”, *Službeni list Evropske unije* L 175, 27. 6. 2013, str. 1–8.

Tabela 4.1. Sažetak ključnih odredbi Direktive o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora

<p>Otvoreni podaci komplementarni sistemu slobode pristupa informacijama</p> <p>Pravila o otvorenim podacima nadograđuju nacionalne zakone o slobodi pristupa informacijama. Zemlje članice pozvane su uspostaviti direktnu poveznicu između prava na ponovnu upotrebu podataka i prava na slobodu pristupa informacijama, tako da se svi dostupni dokumenti mogu ponovo koristiti.</p>
<p>Otvoreni podaci podrazumijevaju odgovarajuće formate</p> <p>Ponovna upotreba podataka podrazumijeva obavezu javnih organa da objavljuju podatke putem otvorenih i mašinski čitljivih formata zajedno s njihovim metapodacima. Mašinski čitljiv dokument strukturiran je na način da ga programske aplikacije mogu lako prepoznati te iz njega povući specifične podatke.</p>
<p>Troškovi svedeni na minimum</p> <p>Javni organi imaju mogućnost naplate ponovne upotrebe podataka, ali samo u onim slučajevima kada se od javnog organa zahtijeva da ostvari prihod kako bi pokrio značajan dio svojih troškova vezanih uz prikupljanje, proizvodnju, reprodukciju i širenje određenih dokumenata dostupnih za ponovnu upotrebu. Kriteriji određivanja cijene pristupa trebaju biti transparentni.</p>
<p>Centralni portali kao praktična rješenja</p> <p>Kako bi se što lakše osiguralo provođenje politike otvorenih podataka, države članice EU trebaju implementirati određena praktična rješenja, kao što je uspostavljanje centralnih portala, koji olakšavaju traženje dokumenata i podataka dostupnih za ponovnu upotrebu.</p>
<p>Korisnici imaju pristup pravnim lijekovima</p> <p>Korisnici čiji su zahtjevi za ponovnom upotrebom podataka odbijeni imaju pravo preispitati odluku javnog organa, i to na način da upute žalbu nadležnom tijelu. Zavisno od pravnog uređenja određene države, tu ulogu može imati državna institucija nadležna za pitanja konkurencije, drugostepeni organ zadužen za rješavanje žalbi u domenu slobodnog pristupa informacijama ili nadležni sud.</p>

kombinacijom starih i novih propisa (Slovenija, Danska, Austrija).¹⁶

Portal otvorenih podataka, sličan američkom, pokrenut je i u Velikoj Britaniji 2010. godine. Platforma data.gov.uk nudi pristup na desetine hiljada tzv. sirovih podataka iz različitih sektora kao što su: zdravstvo, obrazovanje, transport, rad pravosuđa i sl. Na taj način, korisnici mogu imati uvid u brojne aspekte društvenog života, od plaća službenika,

uspješnosti škola, statistike o stopi kriminaliteta, broju osuđujućih presuda, redova vožnje, te *real-time* informacija o vremenu.¹⁷

Nagli porast u objavljivanju javnih podataka u Velikoj Britaniji rezultat je opredjeljenja vlade da kreira "informacijsko tržište" za poduzetnike, što će za posledicu imati stvaranje novih poslovnih prilika i intenzivniji ekonomski rast.¹⁸ U te svrhe, 2012. godine usvojene su

¹⁶ Anamarija Musa, *Europska regulacija ponovne uporabe informacija* (Sarajevo: Fondacija - Centar za javno pravo, 2015).

¹⁷ Vidjeti web stanicu Data.gov.uk, <https://data.gov.uk/> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

¹⁸ HM Government, *Open Data White Paper: Unleashing the Potential*, Policy paper (HM Government, 2012); Simon Rogers, "UK open government data: the results of the official audit", *The Guardian*, 18. 4. 2012.

izmjene Zakona o slobodi pristupa informacijama, kojim se propisuje da pravo na informaciju obuhvata i pravo na otvorene podatke. Konkretnije, svi podaci koji nisu izuzeti od objavljivanja na osnovu zakona o slobodi pristupa informacija (kao što su lični podaci, podaci o sigurnosti, poslovne tajne), moraju biti dostupni javnosti kao otvoreni podaci pogodni za ponovnu upotrebu.¹⁹ Kako bi se osiguralo lakše provođenje ovih odredbi, povjerenik za informacije Velike Britanije objavio je smjernice za objavljivanje baza podataka²⁰, dok je svaki pojedinačni vladin odjel razvio vlastitu strategiju za objavljivanje javnih podataka.²¹

U Norveškoj se ideja otvorenosti javnih podataka realizira kroz regulatorni okvir koji čine Zakon o slobodi pristupa informacijama, Zakon o nacionalnom arhivu i Standardi čuvanja podataka.²² Nacionalni arhiv Norveške, zadužen za nadgledanje procesa stvaranja, upravljanja i čuvanja vladinih podataka, već je 1984. godine razvio tzv. Noark standard²³, koji propisuje na koji način vladine institucije prikupljaju i čuvaju javne podatke, što je kasnije poslužilo kao osnova za realizaciju standarda otvorenih podataka. Naime, standard propisuje i obavezne elemente metapodataka koji se registriju uz sve dokumente (kao što su, naprimjer: opis sadržaja, datum nastanka, metod procesuiranja i sl.).²⁴ Norveški Zakon o slobodi

pristupa informacijama dodatno unapređuje ovaj sistem tako što obavezuje institucije da redovno objavljuju metapodatke na centralnom portalu Offentlig Elektronisk Postjournal (OEP) kako bi javnost imala mogućnost vidjeti koje podatke vladine institucije posjeduju i koje mogu tražiti.²⁵

Kada su u pitanju države susjedi BiH, najveći napredak u oblasti otvorenih javnih podataka napravljen je u Hrvatskoj i Makedoniji. Ove dvije zemlje različitim propisima regulirale su otvorene podatke: u Hrvatskoj je pitanje ponovne upotrebe regulirano Zakonom o pravu na pristup informacijama usvojenim 2013. godine.²⁶ Zakon propisuje da podaci za ponovnu upotrebu mogu biti dostupni javno na web-stranicama javnih institucija ili na posebnim portalima, a mogu se zatražiti i putem zahtjeva za ponovnu upotrebu informacija. U slučaju da korisnicima bude odbijen zahtjev za ponovnu upotrebu, žalba se podnosi nezavisnoj instituciji Povjerenika za informiranje.²⁷ Radi lakšeg pristupa podacima, Vlada Hrvatske je 2015. godine pokrenula portal otvorenih podataka (data.gov.hr), koji predstavlja centralno mjesto za objavljivanje baza podataka iz različitih vladinih i javnih institucija, kao resurs za izradu inovativnih nekomercijalnih i komercijalnih aplikacija baziranih na objavljenim podacima.

¹⁹ Parliament of United Kingdom, The Protection of Freedoms Act 2012 (Parliament of United Kingdom, 2012), section 6. Parliament of United Kingdom, The Freedom of Information Act 2000 (Parliament of United Kingdom, 2012), sections 11, 19 and 45.

²⁰ Information Commissioner's Office, Datasets (sections 11, 19 and 45), verzija 1.1 (Information Commissioner's Office, 2015).

²¹ Local Government Association, Transparency and open data: Policy and legislative drivers (2012–2015), (Local Government Association, 2015).

²² Anne Thurston, "Openness and information integrity in Norway", *Open Government Partnership, Blog*, 15. 10. 2013, <http://www.opengovpartnership.org/blog/dr-anne-thurston/2013/10/15/openness-and-information-integrity-norway> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

²³ "The Noark", The National Archives of Norway, <http://www.arkivverket.no/eng/Public-Sector/Noark> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

²⁴ Open Government Data, *Open Government Guide*.

²⁵ Thurston, "Openness and information integrity in Norway".

²⁶ "Zakon o pravu na pristup informacijama, Republika Hrvatska", *Narodne novine* 25/13 i 85/15.

²⁷ Musa, *Europska regulacija ponovne uporabe informacija*.

Suprotno tome, u Makedoniji je ocijenjeno da postojeći zakon o slobodi pristupa informacijama nije odgovarajući zakonski instrument koji bi osigurao da institucije otvore svoje podatke za ponovnu upotrebu.²⁸ Stoga je 2014. godine Parlament usvojio poseban Zakon o upotrebi podataka javnog sektora, koji je, kao i u slučaju Hrvatske, usklađen sa Direktivom EU iz ove oblasti.²⁹ Zakon propisuje obavezu svih javnih institucija da objavljuju podatke na način da se omogući ponovna upotreba tih podataka u druge svrhe, kao što su kreiranje novih sadržaja, aplikacija ili usluga. Proces otvaranja javnih podataka vodi Ministarstvo za informacijsko društvo i administraciju, koje je pokrenulo portal otvorenih podataka (www.otvorenipodatoci.gov.mk).³⁰

5. OTVORENI JAVNI PODACI U BOSNI I HERCEGOVINI

U Bosni i Hercegovini je transparentnost rada javnih organa i dostupnost informacija regulirana zakonima o slobodi pristupa informacijama, usvojenim 2000. na državnom i 2001. na entitetskom nivou, no ti zakoni ne propisuju obavezu proaktivnog objavljivanja informacija i u odsustvu pismenog zahtjeva. Ovaj zakon također ne regulira pitanje objavljivanja otvorenih javnih podataka. Istovremeno, ne postoje ni druge javne politike kojima se propisuje objavljivanje javnih podataka

na način da se omogući njihova ponovna upotreba.

S tim u vezi, analiza trenutnih politika i praksi u domenu otvorenih javnih podataka u BiH ukazuje na ogroman zaostatak u ovoj oblasti u odnose na važeće standarde, a ključni nedostaci mogu se grupirati u tri kategorije: manjkavosti pravnog okvira, slabosti institucionalnog okvira te nedostatne prakse u domenu otvorenih javnih podataka.

5.1. Manjkavosti pravnog okvira u Bosni i Hercegovini

5.1.1. Nedostatak odredbi o proaktivnoj transparentnosti

Zakon o slobodi pristupa informacijama na svim nivoima vlasti u BiH (u daljnjem tekstu: ZOSPI) pravo na informaciju tumači reaktivno – kao pravo koje građani ostvaruju upućivanjem pismenih zahtjeva javnim organima koji su u posjedu tražene informacije.³¹ Međutim, posljednjih nekoliko godina, razvijeni su novi standardi koji su redefinirali pojam transparentnosti vlasti i pristupa informacijama, a koji podrazumijevaju da institucije vlasti imaju obavezu ne samo odgovoriti na upite građana, već i biti proaktivne u informiranju javnosti o svom radu.³² Zahvaljujući razvoju novih tehnologija, proaktivna transparentnost danas je općeprihvaćeni standard kada je u pitanju ostvarivanje prava na informaciju,

²⁸ Marina Ninoslav i sar., *Open data in Macedonia: from legislation to engagement, Case study* (London: Open Data Institute).

²⁹ "Law on Use of Public Sector Data", *Official Journal of Republic of Macedonia* 27/14.

³⁰ Ninoslav i sar., *Open data in Macedonia*.

³¹ Ovakvo shvatanje prava na informaciju, koje direktno ne podrazumijeva aktivan angažman javnih vlasti u objavljivanju informacija o svom radu, karakteristično je za period 1990-ih i početak 2000-ih godina, vrijeme kada je veliki broj zemalja prvi put donio zakon kojim priznaje pravo građana na informaciju. Radi se o periodu koji je prethodio intenzivnijem razvoju informacijsko-komunikacijskih tehnologija, te upotrebi internetskih stranica kao jednog od ključnih kanala koje javne institucije koriste za komunikaciju sa javnošću.

³² Za više informacija, pogledati: Alen Rajko, *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Stanje i perspektive u svjetlu međunarodnih standarda i komparativnih rješenja* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014); Nermina Voloder, *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini: Proaktivna dimenzija prava na pristup informacijama, Policy Brief* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014).

te je preduslov za doseganje narednog stepena razvoja prava na informaciju – pristupa i ponovne upotrebe javnih podataka. Međutim, BiH nije pratila ove trendove pa je izostala modernizacija zakona u ovoj oblasti: trenutno zakoni o slobodi pristupa informacijama u BiH ne propisuju obavezu javnih organa da proaktivno objavljuju informacije od javnog značaja.³³

5.1.2. Nedostatak regulacije ponovne upotrebe podataka

Osim odredbi o proaktivnoj transparentnosti, zakoni o slobodi pristupa informacijama u BiH također ne utvrđuju obavezu javnih institucija da objavljuju javne podatke, putem otvorenih i mašinski čitljivih formata, kako bi se omogućila njihova ponovna upotreba. Osim toga, ZOSPI priznaje pravo na pristup informacijama, no ne i pravo na ponovnu upotrebu tih informacija, a takvi slučajevi, prema tumačenju Direktive EU o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora, predstavljaju izvor pravne nesigurnosti.³⁴ U tom kontekstu, u Bosni i Hercegovini ne postoje javne politike kojima se promovira objavljivanje javnih podataka bez pravnih, tehničkih ili drugih ograničenja. Osim toga, ne postoje propisi kojima se jasno naznačuje da se informacije i podaci javnog sektora mogu koristiti u komercijalne i nekomercijalne svrhe, što može ograničiti potencijalne korisnike koji imaju namjeru da kreiraju novu vrijednost na osnovu javnih podataka.

5.2. Manjkavosti institucionalnog okvira

5.2.1. Nejasne nadležnosti u oblasti otvorenih podataka

U procesu otvaranja javnih podataka ključnu ulogu ima nadležna institucija za pokretanje, koordinaciju i tehničku podršku aktivnostima javnih institucija u domenu otvaranja javnih podataka, što je ujedno i slaba tačka bosanskohercegovačkog institucionalnog okvira. Naime, osim u Republici Srpskoj, gdje je osnovana posebna institucija koja provodi aktivnosti u oblasti otvaranja javnih podataka, na državnom nivou te na nivou Federacije BiH nije jasno definirano koja institucija treba biti predvodnik inicijative otvaranja javnih podataka u javnim institucijama. Drugim riječima, nije dodijeljena nadležnost za izradu javnih politika, promociju standarda i principa otvorenih podataka, pružanje neophodne stručne i tehničke podrške javnim organima, te organiziranje obuka javnih službenika u domenu otvorenih javnih podataka, što dodatno usporava napredak u ovoj oblasti.

U tom kontekstu, ministarstva prometa i komunikacija BiH i FBiH nadležna su “za razvoj informacionog društva” (BiH)³⁵, te “za praćenje stanja u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija” (FBiH)³⁶, a no, aktivnosti ovih institucija ograničene su na unapređenje razvoja i upotrebe informacijsko-komunikacijskih tehnologija u BiH, te uspostavljanje širokopojasnog pristupa internetu, dok se pitanje promocije standarda otvorenih

³³ “Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini”, *Službeni glasnik BiH* 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13; “Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine”, *Službene novine Federacije BiH* 32/01 i 48/11; “Zakon o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj”, *Službeni glasnik Republike Srpske* 20/01.

³⁴ “Direktiva 2013/37/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora”, alineja 7.

³⁵ “Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine”, *Službeni glasnik BiH* 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09, član 10.

³⁶ Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, Sektor elektronskih komunikacija i pošta, <http://fmpik.gov.ba/bh/sektori/sektor-elektronskih-komunikacija-i-posta.html> (stranica posjećena 5. 5. 2016)

podataka ne navodi kao jedna od nadležnosti.³⁷ S druge strane, u Republici Srpskoj osnovana je Agencija za informaciono društvo RS-a, čiji je zadatak koordinirati aktivnosti u cilju promocije razvoja informacijskog društva. Iako je Agencija započela konkretne aktivnosti u oblasti javnih podataka (više u odjeljku 5.3.2), ne postoje strateški dokumenti niti druge javne politike na temelju kojih Agencija provodi svoje aktivnosti u domenu otvaranja javnih podataka.³⁸

5.2.2. Neadekvatni mehanizmi pravne zaštite

Zakonskim okvirom u BiH nije propisano koja institucija ima ulogu drugostepenog organa kojem korisnici mogu uložiti žalbu u slučaju kada je njihov zahtjev za ponovnu upotrebu podataka odbijen. Naime, centralna institucija koja provodi monitoring provođenja zakonā o slobodi pristupa informacijama na svim nivoima vlasti jeste Institucija ombudsmena za ljudska prava u BiH, čija je osnovna uloga da odlučuje o žalbama u slučaju kada institucije odbiju pružiti informaciju na osnovu zahtjeva za pristup informacijama. No, budući da ZOSPI ne prepoznaje institut zahtjeva za ponovnu upotrebu informacija javnog sektora, neriješeno je pitanje nadležnog organa koji odlučuje o sporovima kada institucija ne dozvoljava pristup ili ponovnu upotrebu informacija u komercijalne ili nekomercijalne svrhe. Važno je također napomenuti da rješavanje žalbi u slučaju pristupa i ponovne upotrebe otvorenih podataka ne uključuje samo pitanje da li je pristup odobren

ili ne, već i brojna druga pitanja kao što su da li postoje restriktivne licence koje ne dozvoljavaju daljnje korištenje podataka u komercijalne i nekomercijalne svrhe, pitanja ekskluzivnih prava na korištenje podataka ili eventualnih troškova koje javni organi mogu nametnuti za korištenje baza podataka u njihovom vlasništvu, što izlazi iz okvira postojećih nadležnosti Institucije ombudsmena, definiranim ZOSPI-jem.

5.3. Nedostaci praksi otvorenih podataka

5.3.1. Neodgovarajući formati objavljenih podataka

Javne institucije u Bosni i Hercegovini u određenoj mjeri objavljuju različite vrste javnih podataka, no ti podaci često se nalaze u nestrukturiranom obliku (npr., objavljeni u sklopu izvještaja javnih institucija) te u formatima koji onemogućavaju mašinsku čiljivost (npr., skenirane slike dokumenata).³⁹ Programi za obradu podataka teško prepoznaju podatke u ovom obliku, zbog čega oni ostaju zatvoreni za daljnju obradu i teško se mogu koristiti u druge svrhe, poput kreiranja mobilnih aplikacija.⁴⁰ Neodgovarajući formati ukazuju na slabe institucionalne kapacitete javnih organa da pripremaju, ažuriraju i objavljuju javne podatke kao otvorene. Primjenom standarda otvorenih podataka i strukturiranjem podataka prilikom objave, značajno bi se povećao potencijal otvorenih javnih podataka za kreiranje novih proizvoda i usluga na bazi otvorenih podataka.

³⁷ Ibid.; Ministarstvo komunikacija i prometa BiH, Politika razvoja informacionog društva u Bosni i Hercegovini– nacrt (Sarajevo: Ministarstvo komunikacija i prometa BiH, 2015), (u arhivi Analitike).

³⁸ Pisani odgovori Srđana Rajčevića, direktora Agencije za informaciono društvo Republike Srpske, 16. 4. 2016.

³⁹ Open Knowledge Foundation, *Open Data Readiness Assessment – Bosnia and Herzegovina* (Cambridge: Open Knowledge Foundation, 2015), (u arhivi Analitike).

⁴⁰ Suprotno tome, formati pogodni za otvorene podatke uključuju JSON, CSV i XML za baze podataka, te HTML za dokumente. Za više informacija o formatima, vidjeti: Tomislav Vračić, *Vodič za otvaranje javnih podataka u javnim institucijama u BiH* (Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016).

5.3.2. Nedostatak portala za otvorene javne podatke

Osim nedostatka odgovarajućih politika u domenu otvorenih javnih podataka, ograničene su i prakse kada je u pitanju uspostavljanje portala za otvorene javne podatke, koji služe kao centralno mjesto za pristup korisnika podacima. Izuzetak je portal **Open Data**,⁴¹ koji je 2015. godine uspostavila Agencija za informaciono društvo RS-a, a koji predstavlja potkomponentu portala javne uprave eSrpska, na kojem se nalaze informacije o servisima koje javna uprava nudi građanima. Portal se nalazi u testnoj fazi, te osim Agencije za informaciono društvo, nijedna od institucija nije počela objavljivati svoje podatke.

Na državnom nivou, u procesu je uspostavljanje centralnog portala pod nazivom eBiH, koji će sadržati informacije o uslugama koje nude javne institucije BiH, kao što su: informacije o administrativnim procedurama, obrasci i adrese odgovorne institucije za realizaciju pojedinog zahtjeva (npr. za ispis ili stjecanje državljanstva BiH, izdavanje dozvola za stavljanje lijeka u promet, način prijave akciza i taksu, certificiranje i sl).⁴² Iako ova vrsta platforme predstavlja značajan progres u razvijanju elektronskih usluga, još nisu stvoreni preduslovi za pokretanje portala na kojem bi se objavljivale baze podataka u posjedu institucija. Slično kao i na državnom nivou, u Federaciji BiH također ne postoje inicijative za uspostavljanje portala otvorenih podataka.

6. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Otvoreni javni podaci predstavljaju značajan resurs za unapređenje transparentnosti i odgovornosti javnih institucija, otvaranja radnih mjesta i razvoj privrede, veću efikasnost u pružanju usluga, kao i za povećanje učešće građana i civilnog društva u odlučivanju. Brojne zemlje širom svijeta prepoznale su korist koju javni podaci mogu imati za cjelokupno društvo, te na različite načine nastoje potaknuti otvaranje javnih podataka radi njihove ponovne upotrebe. Kada su u pitanju evropske zemlje, dominantna su tri pristupa u ovoj oblasti: neke od zemalja inovirale su svoje zakone o slobodi pristupa informacijama na način da su priznale pravo korisnika na ponovnu upotrebu podataka, dok su u nekim zemljama doneseni posebni propisi o ponovnoj upotrebi podataka ili je ovo pitanje regulirano kombinacijom starih i novih propisa.

Kao što je ova analiza pokazala, u Bosni i Hercegovini ne postoje politike kojima se regulira pitanje proaktivne transparentnosti i otvorenih podataka, kao ni pitanje njihove ponovne upotrebe u komercijalne i nekomercijalne svrhe. Nadležnosti za izradu politika, tehničku podršku inicijativama otvorenih podataka te za pravnu zaštitu u ovom domenu nisu jasno definirane. Nedostaju određena praktična rješenja koja bi korisnicima olakšala pristup podacima, kao što su portali otvorenih podataka. Institucijama

⁴¹ Vidjeti web stranicu Open Data portal Republike Srpske, <http://opendata.esrpska.com/> (stranica posjećena 5. 5. 2016).

⁴² Pisani odgovor predstavnika Generalnog sekretarijata Vijeća ministara BiH, 18. 4.2016.

nedostaju potrebna znanja i kapaciteti za pripremu i objavljivanje podataka u otvorenim formatima. Stoga je za unapređenje politika i praksi u oblasti otvorenih javnih podataka u BiH potrebno donijeti niz mjera koje, između ostalog, uključuje:

1. Dopune postojećih zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH, na način da se propiše obaveza javnih institucija da na svojim web-stranicama proaktivno objavljuju kategorije informacija od javnog značaja.

2. Inkorporiranje koncepta otvorenih podataka u pravni okvir, kroz izmjene Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH ili kroz izradu posebnog propisa kojim bi se reguliralo pravo ponovne upotrebe javnih podataka.

3. Određivanje nadležnosti institucija na državnom i na nivou FBiH, koje će biti zadužene za izradu strateških dokumenata i politika u ovoj oblasti, kao i za pokretanje i koordiniranje programa i inicijativa za otvaranje javnih podataka

u javnim institucijama. Rad Agencije za informaciono društvo RS-a u domenu otvaranja javnih podataka treba se bazirati na javnoj politici kojom se definiraju ciljevi, nosioci aktivnosti i rokovi za implementaciju inicijativa za otvaranje javnih podataka.

4. Osiguravanje adekvatne pravne zaštite u domenu pristupa i ponovne upotrebe javnih podataka, odnosno određivanje nadležne institucije za rješavanje sporova u slučajevima kada javne institucije ograničavaju ponovnu upotrebu javnih podataka.

5. Uspostavljanje portala otvorenih podataka na državnom i na nivou Federacije BiH, te objavljivanje otvorenih javnih podataka na portalu otvorenih javnih podataka Republike Srpske.

6. Jačanje kapaciteta javnih institucija i organiziranje obuka među javnim službenicima u domenu upravljanja podacima i njihovom objavljivanju u odgovarajućim formatima.

Bibliografija

Chignard, Simon. "A Brief History of Open Data". *Paris Tech Review*, 29. 3. 2013. <http://www.paristechreview.com/2013/03/29/brief-history-open-data/> (stranica posjećena 5. 5. 2016)

Darbishire, Helen i Jonathan Grey. *Beyond Access: Open Government Data and the Right to (Re)Use Public Information*. Madrid: Access Info Europe and the Open Knowledge Foundation, 2011.

"Direktiva 2003/98/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. novembra 2003. o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora". *Službeni list Europske unije* L 345, 31. 12. 2003, str. 90–96.

"Direktiva 2013/37/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj upotrebi informacija javnog sektora". *Službeni list Europske unije* L 175, 27. 6. 2013, str. 1–8.

HM Government. *Open Data White Paper: Unleashing the Potential*, Policy paper. HM Government, 2012.

Information Commissioner's Office. *Datasets (sections 11, 19 and 45)*, verzija 1.1. Information Commissioner's Office, 2015.

"Law on Use of Public Sector Data". *Official Journal of Republic of Macedonia* 27/14.

- Local Government Association. Transparency and open data: Policy and legislative drivers (2012–2015). Local Government Association, 2015. <http://www.local.gov.uk/documents/10180/6869714/Transparency+and+open+data+policy+and+duties+2015-09-15.pdf/dfd70b53-7090-4e2e-b02b-7518efe3afd9> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Ministarstvo komunikacija i prometa BiH. Politika razvoja informacionog društva u Bosni i Hercegovini - nacrt. Sarajevo: Ministarstvo komunikacija i prometa BiH, 2015. (U arhivi Analitike).
- Musa, Anamarija. *Europska regulacija ponovne uporabe informacija*. Sarajevo: Fondacija - Centar za javno pravo, 2015.
- Ninoslav, Marina, Ivan Bimbilovski, Mihaela Kostadinovska i Irena Bojadzievska. *Open data in Macedonia: from legislation to engagement, Case study*. London: Open Data Institute. <http://theodi.org/case-studies/case-study-a-profile-of-open-data-initiatives-in-macedonia> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Open Government Data. "Open Government Data Principles". Open Government Data. https://public.resource.org/8_principles.html (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Open Government Data. *Open Government Guide*. Transparency and Accountability Initiative, 2013. <http://www.opengovguide.com/topics/open-government-data/> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Open Knowledge Foundation. "What is Open?". Open Knowledge Foundation. <https://okfn.org/opendata/> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Open Knowledge Foundation. *The Open Data Handbook*. Open Knowledge Foundation, 2015. <http://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Open Knowledge Foundation. *Open Data Readiness Assessment – Bosnia and Herzegovina*. Cambridge: Open Knowledge Foundation, 2015. (U arhivi Analitike).
- Parliament of United Kingdom. The Freedom of Information Act 2000. Parliament of United Kingdom, 2012.
- Parliament of United Kingdom. The Protection of Freedoms Act 2012. Parliament of United Kingdom, 2012.
- Povjerenik za informiranje, Republika Hrvatska. "O ponovnoj uporabi informacija". Povjerenik za informiranje, Republika Hrvatska. <http://www.pristupinfo.hr/sto-je-ponovna-uporaba-informacija/> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- Rajko, Alen. *Proaktivna transparentnost u Bosni i Hercegovini: Stanje i perspektive u svjetlu međunarodnih standarda i komparativnih rješenja*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014.
- Rogers, Simon. "UK open government data: the results of the official audit". *The Guardian*, 18. 4. 2012. <http://www.theguardian.com/news/datablog/2012/apr/18/uk-open-government-data-national-audit-office> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- "Smjernice o preporučenim standardnim dozvolama, skupovima podataka i naplati ponovne upotrebe dokumenata". *Službeni list Europske unije* C 240, 24. 7. 2014, str. 1-10.
- The National Archives of Norway. "The Noark". The National Archives of Norway. <http://www.arkivverket.no/eng/Public-Sector/Noark> (stranica posjećena 5. 5. 2016)
- The White House. Executive Order – Making Open and Machine Readable the New Default for Government Information. Washington: The White House, 9. 5. 2013.
- The White House. Memorandum for the Heads of Executive Departments and Agencies. Transparency and Open Government. Washington: The White House. https://www.whitehouse.gov/the_press_office/TransparencyandOpenGovernment (stranica posjećena 5. 5. 2016)

Thurston, Anne. "Openness and information integrity in Norway". *Open Government Partnership, Blog*. 15. 10. 2013. <http://www.opengovpartnership.org/blog/dr-anne-thurston/2013/10/15/openness-and-information-integrity-norway> (stranica posjećena 5. 5. 2016)

Ubaldi, Barbara. "Open Government Data: Towards Empirical Analysis of Open Government Data Initiatives". *OECD Working Papers on Public Governance* br. 22. Paris: OECD Publishing, 2013.

Voloder, Nermina. *Zanemareni standard u Bosni i Hercegovini: Proaktivna dimenzija prava na pristup informacijama, Policy Brief*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2014.

Vračić, Tomislav. *Vodič za otvaranje javnih podataka u javnim institucijama u BiH*. Sarajevo: Analitika – Centar za društvena istraživanja, 2016.

"Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine". *Službeni glasnik BiH* 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09.

"Zakon o pravu na pristup informacijama, Republika Hrvatska". *Narodne novine* 25/13 i 85/15.

"Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini". *Službeni glasnik BiH* 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 i 100/13.

"Zakon o slobodi pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine". *Službene novine Federacije BiH* 32/01 i 48/11.

"Zakon o slobodi pristupa informacijama u Republici Srpskoj". *Službeni glasnik Republike Srpske* 20/01.

Za više informacija kontaktirajte:

Analitika – Centar za društvena istraživanja
www.analitika.ba
info@analitika.ba

Copyright © 2016
Analitika – Centar za društvena istraživanja, sva prava pridržana.

Objavlivanje ove publikacije finansijski je podržala Vlada Ujedinjenoga Kraljevstva. Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji isključivo su stavovi i mišljenja autora i nužno ne odražavaju stavove i mišljenja Vlade Ujedinjenoga Kraljevstva.

British Embassy
Sarajevo